

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Декунова З.В., Лавська А.М.
Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Виховання у молодих поколінь почуття любові до Батьківщини, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу. У Державних національних програмах "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), "Діти України", Законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Національній доктрині розвитку освіти України, інших державних документах як стратегічні визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України як світоглядного чинника розвитку культурного і творчого потенціалу нашого народу.

Керуючись гуманістичними ідеями сучасної педагогіки, головною метою національного виховання вважаємо виховання національної свідомості, духовності, моральної культури, національної орієнтації особистості, що позначається на всіх сферах її розвитку.

Науково-педагогічні засади краєзнавства заклав К.Д.Ушинський, який підкреслював необхідність розвитку у дітей „інстинкту місцевості", уміння бачити її в цілому, з усіма особливостями її природи, історії, життя і вважав, що використання місцевого краєзнавчого матеріалу повинно вивести дитину з ближніх околиць у неосяжну країну [3, 422].

Краєзнавча робота як складова навчально-виховного процесу школи висвітлена у працях Я.Коменського, С.Шацького, П.Блонського, А.Макаренка, В.Сухомлинського. У сучасних умовах це питання дослідили М.Костриця, В.Обозний, М.Стельмахович, В.Струманський та ін.

Спираючись на фундаментальні дидактичні дослідження про особистість дитини як пріоритетний суб'єкт, як мету освіти (І. Якиманська, С.

Подмазін), визнання за учнем права на самореалізацію в процесі пізнання (В. Сурікова, І. Бех, В. Рибалко, О. Савченко, Л. Варзацька, Н. Бібік), про поняття соціальної ситуації розвитку особистості дитини (Л. Виготський, Г. Костюк), головною метою педагогічної діяльності варто вважати розвиток творчої особистості учня, основою якого виступає соціальна дійсність, оточення, рідний край.

У сучасній школі ідеї національного виховання органічно вписуються у зміст і методику навчальної і позаурочної роботи, в організацію життєдіяльності школярів. Цей напрям виховання у початковій школі має на меті формування у дітей знань і уявлень про українське суспільство, рідний край, розкриття на доступному рівні особливостей взаємодії людей у родині, в колективі, суспільстві, виховання в них позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави; виховання гуманної, соціально активної, відповідальної особистості [1, 147].

Найбільш глибокими факторами, що впливають на розвиток патріотичних почуттів, є фактори природовідповідності. Людина як істота біологічна належить до світу природи. Любов до рідної землі проявляється у любові до рідного дому, школи, вулиці, міста, села. Так дитина здобуває свій перший патріотичний досвід: вона природно і непомітно звекає до навколишнього середовища, природи, побуту, рідного слова, традицій і звичаїв свого народу. Вивчення у початковій школі різнопланових навчальних курсів дає можливість використовувати краєзнавчий матеріал на різних уроках.

У дидактичному процесі початкової школи для формування пізнавального інтересу учнів до вивчення матеріалів рідного краю варто використовувати такі форми нестандартних уроків: урок-екскурсія, урок - зустріч з письменником (художником, народним майстром тощо), урок-пошук, урок-мандрівка, кіноподорож, урок серед рідної природи, урок-дослідження, урок-заочна подорож, відеоурок [2].

При вивченні тієї чи іншої теми з кожного предмету слід звернутися до місцевого матеріалу: з історії заснування села і школи; виникнення промислів; про народні звичаї та традиції; матеріали про ветеранів війни і праці, народних умільців, видатних людей, про тих, які своєю працею створювали історію і творять майбутнє України.

На уроках математики, під час роботи над задачами наповнюємо їх зміст даними краєзнавчого характеру. Тут стають у пригоді дати заснування села, школи, обсяг виробництва, довжина місцевих річок тощо. При вивченні іменованих чисел підбираємо дані про кількість урожаю зернових та кормових культур. Цифровий матеріал дуже багатий, тому можна застосовувати на кожному уроці.

Широкий простір для краєзнавчої роботи як основи формування духовності і патріотизму дають уроки рідної мови. При цьому використовуємо найрізноманітніші форми роботи: проведення тематичних уроків, уроків розвитку зв'язного мовлення; дослідження та вивчення історії, народного побуту, звичаїв, традицій жителів своєї місцевості; знайомство з фольклором (прислів'ями, приказками, повір'ями, переказами, легендами рідного краю); ознайомлення учнів з народними ремеслами; використання багатого матеріалу про відомі історичні постаті Сумщини, розповіді про світочів української культури, зустрічі з сучасними поетами та письменниками-земляками.

Значне місце на уроках мови посідають тексти, що розкривають притаманний нашим землякам менталітет з характерними для нього чесністю, патріотизмом, справедливістю, повагою до праці, до матері, милосердя, співчуття, господарність, бережливе ставлення до землі-годувальниці, прагнення до миру і злагоди між людьми.

На уроках з курсу „Я і Україна" під час вивчення тем „Україна рідний край", „За що шанують українців", „Народні свята", „Рослинництво та тваринництво у рідному краї", „Розвиток промисловості" вивчаємо матеріали з історії виникнення села чи міста, промисли, витвори мистецтва місцевих

майстрів. Під час вивчення теми „Культура рідного краю”, ознайомлюючи дітей зі скарбами України в цілому, обов'язково знайомимо дітей з місцевими історичними пам'ятками, соборами, церквами та іншими історичними місцями.

Вивчаючи народні свята та обряди, знайомимо дітей не лише з особливостями їх проведення в нашому регіоні, а й практикуємо проведення цих свят з урахуванням традицій місцевості. Учні стають активними учасниками таких позакласних заходів: „Скарби бабусиної скрині”, „Побут та звичаї рідного села”, „Народні обряди” та ін .

На уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва широко використовуємо краєзнавчий матеріал: художні промисли рідного села, вишивки народних майстринь, доробки місцевих умільців.

Залучаємо дітей до участі у гуртках, що займаються пошуковою краєзнавчою роботою. Організуємо участь дітей у проектній діяльності, що пов'язана з історією рідної місцевості, наприклад, у проектах „Співуча глина”, „Вишиті рушники”, „Краса і біль України.

Залучення учнів до краєзнавчої роботи формує функціональний, досить ефективний зв'язок між програмним вивченням дисциплін і світоглядним оформленням емпіричного, системного дослідження краси і долі рідного краю. Пробудити небайдужість, інтерес до історії рідної землі, відчуття Батьківщини, патріотизм, виховати прагнення і вміння активно впливати на оточуючий світ – все це є досяжним лише на засадах науково обґрунтованого краєзнавства .

Література:

1. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання /3-тє вид., без змін.– К.: Богданова А. М., 2009.–226с.
- 2.Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. К.: „Магістр - S", 1997.
- 3.Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. - М., „Учпедгиз", 1945.